

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

КУЗНЄЦОВА АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 342.95:35.078.3:347.998

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС
СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ
ЯК УЧАСНИКА СУДОВОГО ПРОЦЕСУ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Сербин Руслан Андрійович,

Національна академія внутрішніх справ,
ректор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Журавльов Дмитро Володимирович,

Офіс Президента України,

заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород – керівник управління з питань помилування

доктор філософії в галузі права

Козлова Юлія Сергіївна,

Полтавська обласна державна (військова) адміністрація,

заступник начальника відділу документування управлінської діяльності апарату

Захист відбудеться «8» лютого 2025 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «6» січня 2025 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Судовий процес – це арена для дискусій. Однак ідеться не просто про можливість висловлення власної думки, обстоювання конкретної позиції чи переконання опонентів у своїй правоті. Передусім це – законність, справедливість і захист як основні постулати, що відображають істинну цінність держави соціально-правового типу.

Різновиди судового процесу наразі є усталеними, кожен з яких має свої визначальні особливості, детерміновані змістом спірних правовідносин. Однією з таких є суб'єктна сторона. І якщо одна категорія суб'єктів визначається як обов'язкова, то інша – виступає факультативною.

Слід зауважити, що суб'єкт владних повноважень може та в конкретних випадках є учасником процедур відправлення правосуддя, відіграючи водночас різну процесуальну роль. Власне тому в теорії та практиці вітчизняного судочинства виокремлюються різні процесуальні статуси суб'єктів публічно-управлінської діяльності як учасника означених правовідносин. Водночас адміністративно-процесуальний статус як різновид їхнього судового процесуального статусу наразі є найбільш визначальним, що зумовлено їх винятковою роллю в механізмах судового захисту прав громадян від виявів свавільності з боку держави, адже як представники останньої ці суб'єкти зобов'язані неухильно, належно й ефективно виконувати свою соціальну функцію.

Разом із тим саме адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу є найбільш формалізованим, що складає враження його повноти та передбачуваності процедур судового розгляду публічно-правового спору. Однак це не означає, що він є збалансованим або вичерпним, оскільки, по-перше, він має динамічний характер, зумовлений необхідністю слідування передовим практикам справедливого судочинства; по-друге, сформований з наявністю окремих спірних положень, виявлення яких стало можливим через певний проміжок часу (особливо в період загострення безпекових проблем України).

Тому закономірним є те, що проблематика визначення юридичної природи адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, процедур його формування та реалізації в сучасних умовах вирізняється актуальністю в межах адміністративно-процесуальної галузі наукових знань.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Вітчизняні вчені неодноразово досліджували особливості участі суб'єктів владних повноважень в адміністративних провадженнях. У цьому контексті варті уваги наукові здобутки В. Бевзенка, який провів ґрунтовне дослідження низки питань щодо участі різних суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві (Харків, 2010), адже це перша монографічна праця з порушеної проблематики. Серед сучасних досліджень змістовністю вирізняються наукові здобутки О. Марченко, яка представила на обговорення наукової спільноти теоретичні узагальнення, що репрезентують способи вирішення наукового завдання щодо визначення сутності

правового регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства (Дніпро, 2023).

Зазначені та суміжні питання стали також предметом наукових розвідок таких учених, як О. Бачун, С. Безпалько, Є. Белей, І. Бойко, В. Боровський, А. Бречко, Л. Виноградова, М. Вільгушинський, П. Вовк, Ю. Вовк, М. Гаврильців, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, Д. Гнап, І. Гриценко, С. Денисюк, О. Джабурія, М. Джафарова, О. Джафарова, О. Дніпров, Л. Домусчі, Ю. Дорохіна, Н. Дубина, Є. Дуліба, Д. Журавльов, І. Завальнюк, Н. Ількова, Ю. Ільницька, Р. Кайдешев, Р. Кихтюк, С. Ківалов, О. Кобзар, М. Ковалів, І. Ковбас, Ю. Козлова, О. Колісник, О. Кошій, А. Крусян, В. Кузьмич, В. Курило, І. Курило, О. Курко, К. Куркова, К. Куцик, О. Левчишина, А. Маляренко, А. Манжула, Р. Мельник, Л. Миськів, О. Мілетич, К. Мінаєва, Г. Мойсеєнко, О. Муза, Г. Огнев'юк, В. Оксін, О. Пабат, В. Панкратова, А. Панчишин, В. Перепелюк, М. Петришина, М. Погорецький, В. Поліщук, Р. Попов, К. Пуданс-Шушлебін, А. Радчук, О. Рафальська, О. Рогач, О. Рой, А. Руденко, О. Саленко, А. Сало, Л. Сапейко, С. Семенников, Р. Сербин, І. Сіліч, О. Скочилияс-Павлів, М. Смокович, Є. Соболь, Л. Сорока, І. Стахура, І. Степанов, Т. Степанова, М. Тернушак, Г. Ткач, І. Топор, О. Турута, М. Хміль, П. Хотенець, В. Чернишова, Р. Чорнолуцький, А. Чубенко, Р. Шаповал, К. Шкарупа, В. Шулежко, Т. Ющенко та багатьох інших.

З огляду на те, що перелічені автори лише побічно визначили основні характеристики адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, існує цілком обґрунтована потреба у вивченні змісту, сутності й особливостей цієї проблематики з позиції комплексного наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р; Плану заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р; Концепції Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022–2024 роки, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 14 червня 2022 р. № 178. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390), «Адміністративно-правове забезпечення розвитку судової влади в Україні» (номер державної реєстрації 0117U004649).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у визначенні правової сутності адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, розкритті його характеристик та особливостей реалізації з урахуванням національного безпекового контексту.

Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно виконати такі завдання:

- з'ясувати ступінь наукового розроблення проблеми щодо визначення поняття та характеристики учасників судового адміністративного процесу та місце в останньому суб'єктів владних повноважень;
- розкрити сутність адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу;
- обґрунтувати класифікаційні критерії для групування суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу та правові засади їхньої діяльності;
- визначити форми участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі;
- схарактеризувати адміністративно-процесуальну правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень у судовому процесі;
- описати специфіку адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єкта делегованих повноважень;
- виявити особливості реалізації адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктами владних повноважень на окремих стадіях судового процесу;
- розробити напрями вдосконалення адміністративного законодавства щодо кола та меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень;
- визначити гарантії реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі вступу суб'єктів владних повноважень до процедур судового розгляду публічно-правового спору й безпосередньої реалізації ними процесуальних прав та обов'язків як учасника судового процесу.

Предмет дослідження – адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу.

Методи дослідження. Розкриття порушених у межах дослідження питань, виконання його завдань зумовило потребу в застосуванні низки загальнонаукових і спеціальних методів здійснення наукового пошуку. Так, методи *аналізу* та *синтезу* сприяли всебічному аналізу наявних підходів до визначення змісту, сутності, особливостей і специфіки базових основоположних питань цього дослідження, виявленню ключових закономірностей між аналізованими категоріями та процесами, а також розгляду окремих з таких у вказаному контексті. Також затребуваними стали методи *індукції* та *дедукції*, *аксіоматичний* метод і метод *узагальнення*, які в комплексному застосуванні дозволили сформулювати авторські наукові положення та висновки на основі загальних теоретичних засад, конкретних прикладів і наявних законодавчих положень. Водночас метод *історизму* сприяв виявленню розвитку цих питань у просторі й часі (розділи 1–3).

Метод *ідеалізації* створив підґрунтя для створення теоретичних моделей накопичення наукових знань про досліджувані процеси, зокрема дав змогу представити сутність адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу з позиції сформованої системи необхідних складників (підрозділ 1.2), розробити напрями вдосконалення

адміністративного законодавства щодо кола та меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень як таких, що будуть практично дієвими (підрозділ 3.1). Завдяки методу *групування* вдалося класифікувати об'єкти порушених питань, проте не обмежуючись ними (підрозділи 1.1, 1.3, 1.4, розділ 3).

Формально-логічний метод застосовано під час аналізу правових норм і законодавчих підходів до врегулювання питань участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі (підрозділи 1.3, 1.4, розділи 2 та 3), а *логічний підхід* сприяв ідентифікації конкретних її особливостей (розділ 2).

За допомогою *системно-функціонального* методу вдалося з'ясувати зміст та обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень на окремих стадіях судового процесу (підрозділ 2.3), натомість *формально-догматичний* метод уможливив розроблення відповідних пропозицій щодо вдосконалення адміністративного законодавства (підрозділ 3.1).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших монографічних досліджень у науці адміністративно-процесуального права, яке присвячене вивченню та встановленню кореляційних взаємозв'язків між обсягом процесуальних прав і обов'язків суб'єктів владних повноважень, можливістю їхньої реалізації в процесі розгляду публічно-правового спору зі станом безпекового середовища України. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– концептуалізовано діалектичний взаємозв'язок між категоріями «правовий статус суб'єктів владних повноважень», «процесуальний статус суб'єктів владних повноважень», «адміністративно-правовий статус суб'єктів владних повноважень» та «адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень» як складових механізму забезпечення участі останніх у процедурах судового розгляду адміністративних справ, що мають взаємозалежні та дихотомічні характеристики, у яких виявляється сукупність їх функцій та інтерпретацій через спільну складову функціонального призначення – законодавчо забезпечену можливість/необхідність представлення волі держави;

– форми участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі розкрито через тристоронню характеристику способів реалізації ними своїх процесуальних прав та обов'язків, згідно з якою виокремлено: 1) процесуальні форми участі (захист публічного інтересу, реалізація своїх повноважень (позивач), відстоювання правомірності своїх дій чи рішень (відповідач), забезпечення балансу прав сторін та сприяння ухваленню законного й обґрунтованого рішення (третя особа, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору)); 2) організаційні форми участі: а) за характером провадження – письмова або усна, що передбачає участь у судовому засіданні; б) за способом реалізації процесуальних прав – участь у формі самопредставництва та представництва інтересів адвокатом чи прокурором; в) за типом участі – очна й дистанційна; г) за форматом подання процесуальних документів – традиційна (письмова) участь та електронна (змішана); 3) поведінкові форми (активна та пасивна участь);

– сформульовано висновок про те, що гарантії реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі слугують ключовим елементом передбачуваності й стабільності у вирішенні публічно-правових спорів, забезпечуючи неупередженість і дотримання принципу верховенства права;

удосконалено:

– науковий підхід до ідентифікації системи правових засад діяльності суб'єктів владних повноважень як учасника процесу здійснення адміністративного судочинства, який вирізняє фундаментальні з таких, що містяться в нормах Конституції України та КАС України, передбачаючи комплекс базових основоположних правил, неухильне дотримання яких має сприяти відправленню справедливого правосуддя та окремо змістові правові засади, які закріплені нормами матеріального адміністративного права і без наявності яких суб'єкт владних повноважень облишений можливості мати спеціальну правосуб'єктність як учасника судового процесу;

– визначення категорії «суб'єкт делегованих повноважень» як суб'єкта права, що, маючи необхідний обсяг правосуб'єктності та вступивши до імперативних правовідносин компетенційного характеру, отримав від суб'єкта первинної компетенції частину його повноважень задля забезпечення ефективного виконання завдань і функцій публічного адміністрування;

– науковий підхід до розкриття особливостей реалізації адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктами владних повноважень на окремих стадіях судового процесу, який має виявляти не лише кореляційний взаємозв'язок між правосуб'єктністю та реалізацією принципу диспозитивності в адміністративному судочинстві, а й розширювати діапазон аналізу низкою інших критеріїв, серед яких, наприклад, характер спірних правовідносин, процесуальне становище суб'єкта владних повноважень, форма позовного провадження тощо;

отримали подальший розвиток:

– результати аналізу літературних джерел (репрезентують чітку тенденцію до оновлення положень сучасної правової теорії в дискурсі постійної науково-практичної трансформації наукових знань про адміністративно-правову галузь наукових знань загалом, адміністративно-процесуальне право як її базовий компонент і судове адміністративне процесуальне право, яке сьогодні цілком обґрунтовано можна вважати самостійною галуззю права), які стали підґрунтям для формування припущення про те, що проблематика визначення поняття та характеристики учасників судового процесу й місце в останньому суб'єктів владних повноважень також є динамічною за характером, а отже, наукова думка в цьому контексті має еволюціонувати: ідеться про зміну усталених догм (здебільшого через розвиток нормативно-правового забезпечення цього кола правовідносин), розроблення нових теорій, обґрунтування робочих гіпотез інноваційного характеру;

– узагальнення, згідно з яким адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень у судовому процесі забезпечує йому здатність і можливість мати й реалізовувати процесуальні права та обов'язки, що відповідають його адміністративно-процесуальному статусу як учасника судового розгляду адміністративної справи;

– наукові обґрунтування застосування комплексного підходу до врегулювання питань обсягу й меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень, який включає усунення колізій та декларативності норм матеріального законодавства з одночасним внесенням змін і доповнень до адміністративно-процесуального законодавства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення чинного адміністративно-процесуального законодавства, що регулює коло й межі адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок. Робота містить список використаних джерел з 288 найменувань на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади дослідження сутності адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу» складається з чотирьох підрозділів, які ідентифікують базові особливості порушеної проблематики.

У підрозділі 1.1 «*Ступінь наукового розроблення проблеми щодо визначення поняття та характеристики учасників судового процесу й місце в останньому суб'єктів владних повноважень*» окреслено основні наукові здобутки вітчизняних вчених стосовно окреслених питань.

Наголошено, що судовий процес має усталений склад видової характеристики. Водночас проблематика адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень належить до парадигмальних основ розвитку адміністративного судочинства в Україні.

Здійснено базовий гносеологічний поділ на загальне та конкретне, що відображає наявність загальних тенденцій розвитку наукової думки стосовно інтерпретаційних і сутнісних характеристик учасників судового процесу й безпосередньо еволюційність поглядів на особливості участі суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві з виокремленням спільної площини їх взаємодії в об'єктному вимірі – судових адміністративно-процесуальних правовідносин, адже їхній розвиток є першоосновою для подальшого формування концептуальних підходів до опрацювання цієї проблематики.

Доведено, що загальний контекст щодо визначення поняття та характеристики учасників судового процесу з позиції вітчизняної наукової доктрини є досить розвиненим. Він представлений низкою актуальних наукових розробок, які здебільшого об'єднані спільною ідеєю – об'єктивізувати у відповідну правову категорію зовнішній вираз однорідних процесів, які позначають водночас суб'єктну сторону судових адміністративно-процесуальних правовідносин. Зауважено, що суб'єкти владних повноважень завжди об'єктивують суб'єктну сторону судових адміністративно-процесуальних правовідносин, адже є обов'язком учасником публічно-правового спору. За цього контексту фундаментальною визначено працю В. Бевзенка, який комплексно розкрив місце та роль суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві України. Також актуальною визнано працю О. Марченко, у якій вчена визначила сутність правового регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства. Водночас констатовано, що місце суб'єктів владних повноважень у судовому процесі вчені здебільшого розкривають через побічний предмет дослідження, як невід'ємну частину питань, які безпосередньо висвітлені в монографічному контексті (наприклад, О. Джабурія, Л. Домусчі, В. Кузьмич, І. Погрібніченко, К. Пуданс-Шушлебїна, А. Радчук, О. Рой, І. Степанов, В. Чернишова, В. Шулежко, Т. Ющенко). Проаналізовано значну кількість наукових статей, присвячених визначенню окремих особливостей цієї проблематики (Л. Боднарчук, М. Вербіцька, Ю. Вовк, О. Курко, А. Остащенко, О. Сковчиляс-Павлів, М. Петришина тощо).

Підрозділ 1.2 «Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу» присвячений здійсненню порівняльно-правового дослідження категорій «правовий статус», «процесуальний статус», «адміністративно-правовий статус» та «адміністративно-процесуальний статус» задля виокремлення характеристик останнього в контексті порушених питань.

Висунуто припущення про можливість розгляду проблематики щодо визначення адміністративно-процесуального статусу через подвійний дискурс, адже: а) з одного боку, адміністративно-процесуальний статус може бути різновидом адміністративно-правового статусу у співвідношенні «частина до цілого», де перший є загальною теоретичною конструкцією, яка характеризує місце суб'єкта в колі публічно-правових зв'язків, передбачаючи своїм змістом можливість такого суб'єкта вступати до судових адміністративно-процесуальних відносин; б) з іншого

боку, адміністративно-процесуальний статус також може бути схарактеризований через призму ознак правового статусу, відокремлюючись від адміністративно-правового статусу та будучи з ним у горизонтальному співвідношенні. Однак з'ясовано, що в контексті останнього доречніше оперувати терміном «процесуально-правовий статус», що загалом є характеристикою учасника в процедурах судового розгляду справи будь-якої юрисдикції.

Визначено, що юридична природа адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу характеризується подвійним теоретико-правовим контекстом. З одного боку, це самостійна юридична категорія, яка позначає сукупність визначених законодавством умов, підстав, правил, зобов'язань, правоможливостей і зон відповідальності означених суб'єктів у колі судових адміністративно-процесуальних відносин. Однак з іншого боку, це категорія спеціального змісту, що деталізує особливості реалізації їхньої компетенції в цьому різновиді ідентифікованих правових зв'язків. Тому запропоновано виокремлювати загальний рівень наукового осмислення вказаної категорії, де увагу акцентовано на законодавчо визначених параметрах, які формують нормативний базис для діяльності суб'єктів владних повноважень у межах судових адміністративно-процесуальних відносин загалом, та спеціальний рівень, який характеризує конкретні дії, етапи й особливості реалізації їх компетенції в межах розгляду та вирішення публічно-правового спору.

Доведено, що в найбільш спрощеному варіанті ідентифікації сутності адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу ця категорія визначає їхнє місце та роль як учасника судового процесу в колі судових адміністративно-процесуальних відносин.

У підрозділі 1.3 «Класифікація суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу та правові засади їхньої діяльності» розкрито сутність категорії «суб'єкт владних повноважень», представлено їх класифікаційний поділ та правові засади діяльності як учасника процесу здійснення адміністративного судочинства.

Проаналізовано наукову й законодавчу доктрину щодо ідентифікації ключових характеристик суб'єктів владних повноважень України. Зауважено, що визначення поняття «суб'єкт владних повноважень», яке наведено в положеннях Кодексу адміністративного судочинства України, є досить інформативним і таким, що відображає його сутність. Запропоновано здійснювати їх класифікаційний поділ на основі змісту спірних відносин (наприклад, представники забезпечення реалізації громадянами права голосу на виборах і референдумах або представники реалізації державної політики у сфері освіти, науки, культури та спорту). Водночас значущим визнано видовий критерій, з огляду на який виокремлено суб'єктів загальнонаціонального, регіонального та локального рівнів, одноособових і колективних, а також представників власних і делегованих повноважень.

Аргументовано положення стосовно того, що в контексті діяльності суб'єктів владних повноважень фундаментальне правило об'єктивується через їх обов'язок діяти виключно в межах своїх повноважень, встановлених законодавством України. Розкрито особливості ідентифікації категорії «законодавство». З'ясовано, що досліджуваний аспект стосується положень Конституції та законів України.

Визначено, що правові засади діяльності суб'єктів владних повноважень як учасника процесу здійснення адміністративного судочинства закріплені як адміністративно-процесуальним законодавством (КАС України), так і нормами матеріального права (Основний Закон, Кодекс України про надра, Кодекс цивільного захисту України, Податковий кодекс України, інші нормативно-правові акти регуляторного й організаційного характеру).

З'ясовано, що система досліджуваних правових засад загалом характеризується достатньою деталізацією. Проте низка питань перебуває в площині правового вакууму. Одним з таких названо неможливість останніх бути суб'єктом компетенційного спору з огляду на його звужений концепційний зміст через неспроможність держави сперечатись «із самою собою». Через це виникають правореалізаційні складнощі, які вкрай негативно позначаються на механізмах належного функціонування державного апарату.

Підрозділ 1.4 «Форми участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі» присвячено аналізу адміністративно-процесуального законодавства, практики його реалізації та наукової думки в контексті визначення способів реалізації суб'єктом владних повноважень своїх процесуальних прав та обов'язків у процедурах судового розгляду адміністративної справи.

Зазначено, що загалом форма участі в судовому процесі характеризує взаємодію суб'єкта владних повноважень з іншими учасниками справи. Запропоновано форми участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі диференціювати на процесуальні, організаційні та поведінкові.

Розкрито сутність понять «позивач» і «відповідач» в адміністративній справі. Окреслено їхні функції як учасників судового адміністративного процесу. Уточнено, що здебільшого суб'єкт владних повноважень має статус відповідача, що зумовлено основним призначенням адміністративної юстиції. Як виняток чинне адміністративно-процесуальне законодавство допускає участь суб'єктів владних повноважень у судовому процесі як позивачів. Констатовано можливість участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі як третіх осіб.

Обґрунтовано сутність інституту представництва та самопредставництва інтересів суб'єкта владних повноважень у судовому процесі. Зауважено, що існує значна диспропорція між прагненнями законодавця врегулювати питання професійного судового представництва з фактичним станом реалізації інституту самопредставництва, адже немає жодних кваліфікаційних вимог до осіб, які наразі уповноважуються на його здійснення.

Схарактеризовано особливості участі суб'єктів владних повноважень у письмовому провадженні. Висунуто припущення про можливість виокремлення традиційної (письмової) та електронної (змішаної) участі суб'єкта владних повноважень у судовому процесі. У контексті зазначеного розкрито особливості використання суб'єктом владних повноважень електронної форми подачі й отримання процесуальних документів. Водночас зауважено, що таке виокремлення є досить умовним, адже електронне подання документів не виключає використання традиційних форм комунікації.

Визначено підстави та правила участі суб'єктів владних повноважень у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

З матеріалів судової практики наведено приклади пасивної поведінки суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу та окреслено її загальні правові наслідки.

Розділ 2 «Характеристика окремих елементів адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу» складається з трьох підрозділів, у яких з'ясовано особливості їх адміністративно-процесуальної правосуб'єктності загального та конкретного характеру.

У підрозділі 2.1 *«Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень у судовому процесі»* висвітлено зміст означеної категорії через призму складової адміністративно-процесуального статусу суб'єкта владних повноважень як учасника судового процесу.

Розкрито основні положення наукової думки в контексті визначення юридичної природи терміна «адміністративно-процесуальна правосуб'єктність». Виявлено, що адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень виникає з моменту його створення як юридичної особи чи отримання права на здійснення публічно-владних управлінських функцій, що підтверджується відповідними документами, які засвідчують це як юридичний факт.

Зауважено, що до структури адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу входить лиш та частина їх адміністративно-процесуальної правосуб'єктності, що відповідає його фактичному процесуальному становищу в межах процедур здійснення адміністративного судочинства. Причому існує загальна та спеціальна адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень, зокрема як сторони в судовому процесі й додаткова, що забезпечує можливість їхньої участі як третьої особи, експерта, свідка, спеціаліста тощо.

Визначено диференційні характеристики адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень у судовому процесі як сторони та третьої особи, а саме: чинник обов'язковості, момент вступу до судових адміністративно-процесуальних правовідносин, обсяг процесуальних прав, черговість виступу в дебатах, мета й наслідки їх участі.

Схарактеризовано сутність звернення суб'єкта владних повноважень з позовом до суб'єкта приватного права, а також обґрунтовано наявність проблем щодо вирішення питань: 1) судового захисту інтересів держави, порушених суб'єктом владних повноважень у процесі реалізації ним своїх повноважень; 2) конфлікту повноважень, що спричиняє інституційну дисгармонію та дисфункцію державного управління.

Виявлено особливості адміністративно-процесуальної правосуб'єктності прокурора як законного представника в судовому процесі. З огляду на її унікальні характеристики (він не є учасником матеріально-правового спору, проте має можливість стати позивачем у справі та загалом наділений унікальними процесуальними правами та обов'язками), констатовано можливість виокремлення виключної адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єкта владних повноважень у судовому процесі.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта делегованих повноважень» висвітлено зміст порушеного питання.

Конкретизовано особливості категорії «суб'єкт делегованих повноважень». Визначено, що наявність делегованих повноважень підтверджується адміністративним договором чи рішенням органу, що делегує відповідні повноваження. Виявлено, що делегування повноважень є можливим лише у сфері реалізації виконавчої влади, адже конституційними нормами встановлена пряма заборона передачі функцій парламенту іншим суб'єктам права чи здійснення судочинства органами, що не мають відповідних конституційних повноважень.

Вирішальною ознакою для визначення наявності адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єкта делегованих повноважень у конкретному провадженні визнано характер спірних відносин. Наприклад, у Постанові Верховного Суду України від 11 липня 2017 року в справі № 140/103/15-а йдеться про те, що «школа-інтернат здійснює делеговані їй чинним законодавством владні управлінські функції щодо нарахування та виплати одноразової грошової допомоги, виплата якої гарантована державою, тому має статус суб'єкта владних повноважень». Водночас у Постанові Верховного Суду України від 08 квітня 2020 року в справі № 463/6961/18 зазначено, що «позивач прагне захистити цивільні права своєї неповнолітньої доньки», тому в цьому контексті школа-інтернат «не є суб'єктом владних повноважень у значенні положень КАС України та не виконує окремих владних управлінських функцій або делегованих повноважень».

Розглянуто проблематику контролю за виконанням делегованих повноважень, що стає предметом публічно-правового спору. З'ясовано, що безпідставне звернення суб'єкта з делегованими повноваженнями до адміністративного суду щодо оскарження рішень суб'єкта їхнього делегування про проведення контролю за здійсненням делегованих повноважень створює необґрунтоване навантаження на систему адміністративного судоустрою, відволікаючи ресурси судової системи від розгляду справ, які дійсно потребують судового втручання.

У підрозділі 2.3 «Особливості реалізації адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктами владних повноважень на окремих стадіях судового процесу» окреслено ключові аспекти реалізації ними процесуальних прав та обов'язків на кожному з етапів судового розгляду адміністративної справи.

З'ясовано особливості наукового розуміння категорії «стадії судового процесу» та її співвідношення із суміжними категоріями («етапи судового розгляду адміністративної справи», «стадії судового розгляду», «стадії судового правозастосування»). Констатовано потребу у виваженому їх синонімічному використанні (крім категорії «стадії судового правозастосування», яка має власну поняттєво-змістову визначеність), зокрема з урахуванням широкого значення останніх, тобто без прив'язки до стадії розгляду справи по суті.

Виявлено, що обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень на окремих стадіях судового процесу різниться, що обумовлено їх специфікою. Зауважено, що на стадії підготовчого провадження (якщо така є застосовною) суб'єкт владних повноважень-відповідач активує весь арсенал доступних для нього інструментів для збору доказів, представлення своєї позиції щодо суті та змісту спірних правовідносин виконання первинних

процесуальних обов'язків (надання суду необхідних документів або пояснень). Водночас на стадії судового розгляду справи по суті в суді першої інстанції обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень є найширшим. Своєю чергою найменший обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень виявляється на стадії виконання судового рішення.

Доведено, що залежно від інших факторів (форма позовного провадження, склад учасників справи тощо) змінюється специфіка реалізації процесуальних прав та обов'язків суб'єктів владних повноважень. Наприклад, за наявності декількох суб'єктів владних повноважень на одній стороні має бути узгодженою позиція їхньої участі, а в разі, коли їх понад десять (зазвичай як третіх осіб, без самостійних вимог), – наявність спільного представника.

Аргументовано твердження, згідно з яким попри те, що провідною особливістю суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу є його обов'язок доведення правомірності своїх дій і рішень, тягар доведення покладається на кожному зі сторін у межах їхніх процесуальних обов'язків, а отже, виявом диспозитивності, що надає їм можливість після вияву пасивності в суді першої інстанції на стадії перегляду судового рішення подати ті докази, які попередньо були відсутніми.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання процесуального статусу суб'єктів владних повноважень у судовому процесі» складається з двох підрозділів, у яких узагальнено результати дослідження в контексті виявлених нормативних прорахунків у цій сфері, розкрито способи їх вирішення, а також визначено систему гарантій, яка забезпечує реалізацію адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі.

У підрозділі 3.1 *«Напрями вдосконалення адміністративного законодавства щодо кола та меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень»* запропоновано конкретні заходи стосовно оптимізації чинного матеріального та процесуального адміністративного законодавства в досліджуваній площині.

Визначено, що основні проблеми реалізації адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень зумовлені не стільки недосконалістю судового адміністративно-процесуального законодавства, скільки колізійністю, фрагментарністю та декларативністю окремих норм матеріального законодавства. Зазначений тезис підтверджено прикладами секторальних актів законодавства. Наведено відповідні положення Закону України «Про адміністративну процедуру», який повинен був стати універсальним для публічної адміністрації, проте має низку перепон для впровадження (незавершена процедура гармонізації вітчизняного секторального законодавства, відсутність ефективного моніторингу реалізації його норм, забезпечення сфери його дії на всі цифрові процедури тощо).

Констатовано важливість забезпечення відповідності державного управління України принципам публічного адміністрування програми ОЕСР Сігма. Наприклад, досі актуальним є питання впровадження децентралізованої управлінської

підзвітності та відсутність ефективного управління ризиками в органах державного сектору. Визнано значущість відповідності рекомендаціям Організації економічного співробітництва та розвитку, однією з яких є комплексний перегляд системи правосуддя. Підтримано науковий підхід, який визначає необхідність розроблення та прийняття закону, що визначатиме адміністративний судоустрій України.

Доведено, що адміністративно-процесуальне законодавство також має бути оптимізованим задля вдосконалення адміністративно-правового регулювання процесуального статусу суб'єктів владних повноважень у судовому процесі. Наприклад, для економії бюджетних коштів і вирішення питання некомпетентного самопредставництва інтересів суб'єктів владних повноважень висунуто припущення про доцільність розширення сфери дії Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», тим самими забезпечити останніх можливістю користування безоплатними адвокатськими послугами.

У підрозділі 3.2 «Гарантії реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі» визначено поняття, ознаки та систему досліджуваних гарантій.

Зауважено, що гарантії реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі є його невід'ємним елементом, що відповідає за належне функціонування всіх інших складових. Їхнє основне призначення об'єктивується через наявність системи правових засобів, які безпечливо захищають забезпечене законодавством право здійснення конкретної процесуальної дії або зобов'язують до її вчинення. Причому система гарантій реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі виконує дві самостійні ролі: соціальну та функціональну.

До гарантій реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі віднесено: 1) процедури та принципи, що забезпечують законність, прозорість і передбачуваність їхньої діяльності; 2) засади адміністративного судочинства України; 3) урегульованість прав та обов'язків суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу; 4) функціонування систем електронного документообігу; 5) право на оскарження судових рішень; 6) судовий контроль за виконанням судових рішень (зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення) та накладання штрафних санкцій за наслідками розгляду відповідного звіту; 7) обов'язок відшкодування витрат у зв'язку зі встановленням факту протиправності дій і рішень суб'єкта владних повноважень; 8) обов'язковість судового рішення.

З огляду на законодавчо закріплений обов'язок суб'єкта владних повноважень доводити правомірність своїх дій і рішень, запропоновано п. 2 ч. 2 ст. 77 викласти в такій редакції:

«Суб'єкт владних повноважень зобов'язаний подати суду всі наявні в нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази в справі».

Водночас для практичної реалізації її положень обґрунтовано потребу в забезпеченні належного виконання цього обов'язку шляхом визнання факту встановленим, застосування штрафних санкцій або ініціації дисциплінарних проваджень щодо осіб, відповідальних за таке порушення.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації представлено результати проведеного комплексного аналізу щодо ідентифікації правової сутності адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, його характеристик та особливостей реалізації з урахуванням національного безпекового контексту. Основні з них такі:

1. Доведено, що ступінь розроблення проблеми щодо визначення поняття й характеристики учасників судового процесу, місця в останньому суб'єктів владних повноважень у науковій літературі є досить високим. Значний науковий інтерес до досліджуваних питань припав на пострадянський період, коли утвердилося усвідомлення необхідності формування правової системи незалежної країни, яка прагне позбавитися радянських стереотипів і підходів до організації суспільної життєдіяльності (з 1992-го до 2006 року, критерієм виокремлення якого є сформована В. Авер'яновим нова доктрина українського адміністративного права, а також прийняття КАС України). Наступний період (з 2006-го до 2014 року) характеризується розробленням як теоретичних засад адміністративного процесу та формуванням фундаментальних основ для ідентифікації характерних ознак учасників судового процесу (Е. Демський, С. Ківалов, О. Кузьменко, Т. Савон та ін.), так і спеціальних положень, присвячених розкриттю місця, ролі та значення суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві України (наприклад, В. Бевзенко, О. Джабурія І. Степанов, К. Пуданс-Шушлебін, О. Сковчиляс-Павлів). З реалізацією наступного етапу реформи адміністративного судочинства, у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 року, активізувалися наукові розробки в контексті визначення особливостей участі суб'єктів владних повноважень (зокрема в конкретних різновидах проваджень) в адміністративному судочинстві України відповідно до нових положень КАС України (наприклад, О. Джабурія, О. Муза), а з 2016 року донині триває новітній етап у розвитку наукових досліджень, який вирізняється ґрунтовним аналізом співвідношення між адміністративним процесом і публічним адмініструванням, контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства, зокрема стосовно відповідності європейським стандартам і нормативам (В. Боровський, Ю. Вовк, Л. Домусчі, А. Крусян, В. Кузьмич, О. Курко, О. Марченко, М. Петришина, В. Поліщук, А. Радчук, О. Рафальська, О. Рой, А. Сало, С. Семенников, М. Тернушак, В. Чернишова, В. Шулежко, Т. Ющенко та багато інших).

2. Визначено, що суб'єкт владних повноважень має правовий статус, який забезпечує можливість ідентифікації його в механізмі реалізації державних функцій. Його адміністративно-правовий статус звужує предметне поле його участі в означених процесах публічно-правовою сферою, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією відповідних повноважень. Водночас процесуальний статус суб'єкта владних повноважень надає можливість останнім, будучи суб'єктом права загалом, реалізовувати свою компетенцію в межах судових правовідносин. Своєю чергою адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу є найбільш конкретизованою категорією із зазначених, адже

визначає конкретні характеристики (що притаманні всім представникам виконання публічно-управлінських функцій (або окремої їх групи) як з моменту набуття ними загального процесуального статусу (зі створення як юридичної особи публічного права чи уповноваження на виконання конкретної адміністративної дії в спосіб, визначений законодавством України), так і з моменту вступу окремих з таких до сформованих адміністративно-процесуальних відносин, зумовлених наявністю та прийняттям до розгляду адміністративним судом публічно-правового спору), які забезпечують можливість останніх представляти волю держави, відстоюючи правомірність своїх дій чи рішень, захищаючи публічний інтерес або реалізуючи свої повноваження.

3. Оскільки вітчизняне законодавство знаходиться на етапі кардинальних змін, що передбачають перебудову усталених укладів на новий загальноцивілізаційний лад, зумовлений прагненням України стати частиною європейського правового простору, зауважено, що теоретична цінність наявності повного та вичерпного переліку суб'єктів владних повноважень як учасника процесу здійснення адміністративного судочинства є доволі сумнівною. З-поміж варіантів їхнього класифікаційного поділу, запропоновано узагальнювати їх загальнозрозумілими категоріями (групами), які відображатимуть сферу реалізації їхніх публічно-владних управлінських функцій чи наслідки від прийняття ними відповідних рішень.

4. Виявлено, що положеннями КАС України чітко окреслено процесуальні й організаційні форми участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі. Законодавець передбачає наявність правових наслідків для суб'єкта владних повноважень у випадку обрання ним пасивної поведінкової форми участі в процедурах розгляду публічно-правового спору. Водночас зауважено, що такі механізми означені подвійним соціально-правовим контекстом, адже, з одного боку, суд має реалізувати свою соціальну місію навіть за відсутності розуміння позиції суб'єкта владних повноважень, тобто на основі тих матеріалів і доводів, що представила інша сторона та які суд зміг отримати самостійно. Проте з іншого боку, виникає низка суперечливих моментів, породжених концептуалізмом реалізації основоположних принципів адміністративного судочинства, зокрема ставиться під сумнів умотивованість судового рішення, оскільки існує ризик, що прийняте рішення може негативно вплинути на публічний інтерес, який стане видимим лише після набуття ним юридичної сили.

5. З'ясовано, що адміністративно-процесуальна правосуб'єктність є основним елементом адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, адже дозволяє останнім вступати до судових адміністративно-процесуальних відносин і безпосередньо реалізовувати процесуальні права та обов'язки, набуті внаслідок такого вступу. Констатовано, що попри онтологічну залежність означених категорій (без адміністративно-процесуальної правосуб'єктності втрачається сенс існування адміністративно-процесуального статусу, як і без адміністративно-процесуального статусу наявність адміністративно-процесуальної правосуб'єктності має характер формальності) та вторинність адміністративно-процесуального статусу суб'єкта владних повноважень щодо його процесуальної правосуб'єктності, розкриття їх співвідношення як частини від цілого саме в такому варіанті є обґрунтованим, оскільки не весь обсяг їх

адміністративно-процесуальної правосуб'єктності реалізується ними як індивідуалізованим учасником судового процесу.

6. Зазначено, що адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта делегованих повноважень за загальними характеристиками є аналогічною адміністративно-процесуальній правосуб'єктності, що притаманна суб'єктам владних повноважень. Встановлено, що розбіжність між ними об'єктивується за двома параметрами: 1) спосіб і момент отримання здатності та можливості бути учасником справи, через що обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єкта делегованих повноважень може бути обмежений, наприклад, якщо це прямо передбачено нормами адміністративного договору; 2) первинний чи вторинний характер правосуб'єктності, адже суб'єкти делегованих повноважень мають право та можливість бути учасниками лише тих спірних правовідносин, які пов'язані з реалізацією ними делегованих повноважень.

7. Доведено, що особливості реалізації адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктами владних повноважень на окремих стадіях судового процесу визначаються: 1) їх процесуальним положенням та поведінковою формою участі (за активної позиції сторін реалізується значно більша кількість процесуальних прав та обов'язків, адже принцип змагальності, що виявляється в межах підготовчого та безпосереднього розгляду справи по суті, передбачає ведення «процесуальної гри сторін», яка забезпечує їм рівність і підконтрольність суду); 2) формою організаційної участі (наприклад, для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції необхідно завчасно подати відповідне клопотання); 3) характером і змістом спірних правовідносин, у яких вони беруть участь (наприклад, у справах про оскарження індивідуального акта суд може зобов'язати відповідача – суб'єкта владних повноважень – надати докази на підтвердження обставин, які обґрунтовують чи спростовують доводи позивача, адже в останнього немає можливості для їхнього отримання в інший спосіб); 4) формою позовного провадження (спрощеній формі позовного провадження притаманна процесуальна економія часу й ресурсу адміністративного суду, з огляду на що підготовче провадження та судові засідання не проводяться, а отже, частина процесуальних прав та обов'язків сторін не реалізується).

8. Визначено, що процес удосконалення адміністративного законодавства щодо кола та меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень залежить від низки факторів об'єктивного змісту. Ключовим серед них є факт введення правового режиму воєнного стану, що вимагає адаптації адміністративного законодавства до умов воєнного часу. Основний виклик об'єктивується через необхідність підтримання рівноваги між розширенням повноважень суб'єктів владних повноважень та необхідністю дотримання прав і свобод громадян. За цих умов на адміністративний суд покладається надзвичайно актуалізоване соціально-правове завдання – визначити пріоритет індивідуального чи публічного інтересу, створюючи справедливий баланс між ними.

9. Констатовано, що без гарантій реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі неможливо забезпечити належний розгляд адміністративної справи, адже це своєрідна система встановлення правопорядку, яка визначає процедуру здійснення взаємодії між

учасниками судового процесу, щоб надати кожній зі сторін рівні можливості для представлення своєї правоти, а безпосередньо для суб'єкта владних повноважень – ефективно та належно виконувати свої процесуальні обов'язки, безперешкодно користуватись своїми правами, бути впевненим у передбачуваності процесу вирішення публічно-правового спору.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кузнєцова А. С. Науково-теоретичні здобутки щодо визначення поняття, характеристик учасників судового адміністративного процесу та ролі суб'єктів владних повноважень у його структурі. *KELM*. 2023. № 7 (59). С. 396–400 (Республіка Польща).

2. Кузнєцова А. С. Правова природа та особливості понять «учасники адміністративного процесу» і «суб'єкти адміністративного процесу». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 658–660.

3. Кузнєцова А. С. Юридична природа адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 409–415.

4. Кузнєцова А. С. Правові засади діяльності суб'єктів владних повноважень як учасника процесу здійснення адміністративного судочинства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 129–133.

5. Кузнєцова А. С. Класифікація суб'єктів владних повноважень як учасника процесу здійснення адміністративного судочинства. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 587–592.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Кузнєцова А. С. Проблематика визначення поняття суб'єктів владних повноважень. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2020. С. 132–134.

7. Кузнєцова А. С. Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень у судовому процесі. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2021. С. 122–124.

8. Кузнєцова А. С. Роль гарантій реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень в судовому процесі. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.

АНОТАЦІЯ

Кузнєцова А. С. Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертаційному дослідженні визначено правову сутність адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, розкрито його особливості реалізації з урахуванням національного безпекового контексту.

Визначено, що юридична природа адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу характеризується подвійним теоретико-правовим контекстом. Констатовано, що він є досить формалізованим, що складає враження його повноти й передбачуваності процедур судового розгляду публічно-правового спору. Однак це не означає, що він є збалансованим або вичерпним, оскільки, по-перше, він має динамічний характер, зумовлений необхідністю врахування передових практик справедливого судочинства; по-друге, сформований з наявністю окремих спірних положень, виявлення яких стало можливим лише через певний проміжок часу (особливо – в період загострення безпекових проблем України).

Доведено, що процес удосконалення адміністративного законодавства щодо кола й меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень залежить від низки факторів об'єктивного змісту. Серед таких провідним є факт введення правового режиму воєнного стану, що вимагає адаптації адміністративного законодавства до умов воєнного часу. Основний виклик об'єктивується через необхідність підтримання рівноваги між розширенням повноважень суб'єктів владних повноважень та дотриманням прав і свобод громадян. За таких умов на адміністративний суд покладається надзвичайно актуалізоване соціально-правове завдання – визначити пріоритет індивідуального чи публічного інтересу, створюючи справедливий баланс між ними.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративна правосуб'єктність, адміністративно-процесуальний статус, публічна адміністрація, суб'єкт владних повноважень, учасники судового процесу.

SUMMARY

Kuznietsova A. Administrative and Procedural Status of State Authorities as Participants in Litigation. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in speciality 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The thesis defines the legal essence of the administrative and procedural status of state authorities as a participant in litigation, and reveals its specific features of implementation with due regard to the national security context.

It is established that the legal nature of the administrative and procedural status of state authorities as a participant in litigation is characterised by a dual theoretical and legal context. On the one hand, this is an independent legal category which denotes a set of conditions, grounds, rules, obligations, legal capabilities and areas of responsibility of these actors in the context of administrative procedure relations in court. However, on the

other hand, this is a category of special content which details the specifics of exercising their competence in this type of identified legal relations. It is stated that it is quite formalised, which gives the impression of its completeness and predictability of the procedures for litigation of a public law dispute. However, this does not mean that it is balanced or exhaustive, since, first, it is dynamic in nature, due to the need to consider the best practices of fair trial; second, it is formed with certain controversial provisions, which became apparent only after a certain period of time (especially during the period of aggravation of Ukraine's security problems).

It is emphasised that the structure of the administrative and procedural status of state authorities as a participant in litigation includes only that part of their administrative and procedural legal personality which corresponds to their actual procedural position within the framework of administrative proceedings. Moreover, there is a general and special administrative and procedural legal personality of a public authority, in particular, as a party to litigation and an additional one which enables them to participate as a third party.

It is proved that the process of improvement of administrative legislation regarding the scope and limits of administrative and procedural legal personality of state authorities depends on a number of objective factors. Among them, the leading one is the fact of introducing the legal regime of martial law, which requires adaptation of administrative legislation to wartime conditions. The main challenge is objectified through the need to maintain a balance between the expansion of powers of state authorities and the observance of the rights and freedoms of citizens. In such circumstances, the administrative court is entrusted with an extremely urgent social and legal task - to determine the priority of individual or public interest, creating a fair balance between them.

Keywords: administrative and procedural status, administrative legal personality, participants in litigation, proceedings in administrative matters, public administration, state authority.